

عنوان مقاله:

یکی هست و هیچ نیست جز او (هاتف اصفهانی بر اوج قله ترجیع‌بند)

محل انتشار:

متن شناسی ادب فارسی، دوره 2، شماره 1 (سال: 1389)

تعداد صفحات اصل مقاله: 20

نویسنده:

محمدحسین کرمی - استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شیراز

خلاصه مقاله:

این مقاله با توضیحی درباره ترجیع‌بند هاتف اصفهانی به عنوان محور اصلی بحث آغاز شده و سپس به بیان تاریخچه مختصری از ترجیع‌بند و مزیتها و کاربردهای آن پرداخته است. پس از آن از وحدت وجود و پیوندش با عرفان و تصوف سخن به میان آمده و زمان رواجش در شعر فارسی مورد بحث قرار گرفته است. برای اینکه دوره زندگی و سروده شدن ترجیع‌بندها و نحله فکری شاعران مشخص شود، بخش قابل توجهی از این مقاله به معرفی شاعرانی که ترجیع‌بندی با مضمون و وزن و بحر ترجیع‌بند هاتف اصفهانی سروده‌اند، اختصاص دارد و ترجیع‌بند آنها مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ یعنی ترجیع‌بندهایی با موضوع وحدت وجود که در بحر خفیف مسدس مخبون محذوف یا اصلم بر وزن فاعلاتن مفاعیلن فعلن (فع‌لن) سروده شده است. چون تاریخ ادبیات ذبیح‌الله صفا بهترین منبع تحقیقی در این خصوص بود، عمده مطالب این بخش، به طور بسیار مختصر از این کتاب نقل شد. در این مقاله شانزده شاعر شناسایی شده‌اند که ترجیع‌بندهایی با این ویژگی‌ها سروده و برخی از آنها دو ترجیع‌بند داشته‌اند. مجموعاً در این مقاله 21 ترجیع‌بند شناسایی و معرفی شده است. این نوع ترجیع‌بند از قرن هفتم هجری بوسیله فخرالدین عراقی آغاز شد و بوسیله اوحدی مراغه‌ای، خواجه، ناصر بخارایی، سلمان ساوجی، شمس مغربی، شاه نعمت‌الله ولی، شاه داعی شیرازی، جامی، بابافغانی، اهل‌ی، اشرف مراغی و فهمی استرآبادی دنبال گردید تا به هاتف اصفهانی رسید و پس از آن با شاعرانی چون فرصت الدوله شیرازی ادامه یافت. جالب است که با وجود این همه سابقه و در حضور این همه شاعر بزرگ، تنها هاتف اصفهانی و ترجیع او، معروف شده است و این امر نشان از موفقیتی شگفت‌انگیز در سرودن شعری معجزه‌آسا دارد.

کلمات کلیدی:

هاتف اصفهانی، ترجیع‌بند، وحدت وجود، عراقی، اشرف مراغی، بیت برگردان

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1182719>

